

PHEGEA

driemaandelijks tijdschrift van de

VLAAMSE VERENIGING VOOR ENTOMOLOGIE

Afgiftekantoor 2600 Berchem 1

ISSN 0771-5277

Redaktie : Dr. J.-P. BORIE (Compiègne, France), F. COENEN (Brussel), T. GARREVOET (Antwerpen), B. GOATER (Chandlers Ford, England), Dr. K. MAES (Gent), Dr. K. MARTENS (Brussel), A. OLIVIER (Antwerpen), W.O. DE PRINS (Antwerpen), D. VAN DER POORTEN (Antwerpen).

Redaktie-adres : W.O. DE PRINS, Diksmuidelaan 176, B-2600 Antwerpen (Belgium).

Uitgegeven met de steun van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap - Dienst Onderwijs

Jaargang 21, nummer 2

1 juni 1993

Trekvlinders in 1992, negende jaarverslag (Lepidoptera)

Eddy VERMANDEL

Résumé. Lépidoptères migrants en 1992 (neuvième rapport) (Lepidoptera)
Rapport sur les migrants observés en Belgique en 1992. Un sommaire en langue française et anglaise a été ajouté en fin d'article.

Abstract. Migrating Lepidoptera in 1992, ninth annual report (Lepidoptera)
Report on migrants observed in Belgium in 1992. An abridged version in English and French is added at the end of the paper.

Vermandel, E.: Poorterslaan 118, NL-4561 ZN Hulst.

Inleiding

Het aantal medewerkers aan het Belgisch Trekvlinderonderzoek is dit jaar vrij stabiel gebleven. Ook het verloop is gelukkig wat afgenomen. In de voorjaarsnieuwsbrief (12 p.) werden wederom sprokkels uit de vele brieven vermeld. Verder waren er artikels over «Nachtvlinders op bloemen» en «1991: Het jaar van de Windepilstaart». De najaarsnieuwsbrief (4 p.) bevatte een artikel over de Gestippelde Beer (*Utetheisa pulchella* LINNAEUS). Verder bevatten beide nieuwsbrieven, zoals gebruikelijk, veel interne info.

Het sectie-bestuur vergaderde op 27 maart te Ursel. De entomobrochure hopen we in juni 1994 te kunnen laten verschijnen. De heer Marcel GILLARD vertaalde wederom het jaarverslag en de nieuwsbrieven en voegde daar informatie voor de franstalige medewerkers aan toe. Zeeuws-Vlaamse waarnemingen zijn ook dit jaar weer in het verslag verwerkt.

Medewerkers aan het verslag 1992

E. van Aelst, A. Artoisenet, J. Bakker, Y. Baptiste, H. Bastiaens, R. Beernaert, H. van Besauw, F. Bivert, E. Blondia, R. Bonamie, A. De Boer, F. Van de Bossche, F. Bolland, W. Vanden Brande, H. Briquet, C. De Caluwe, G. Cabooter, J. Chapelle, A. Charles, P. Cluck, F. Courtin, F. Declerck, A. Dekoning, G. Depoorter, C. Develter, T. Devillers, T. Dewitte, M. Dubucq, E. Dufraing, L. Dufraing, D. Dumont, S. Dupont, P. Durinck, S. Engels, F. Famaey, M. Faquaet,

M. Fournal, T. Garrevoet, J. Gauthier, N. De Gavers, B. van Geel, M. Gillard, G. Glabeke, G. Haghebaert, G. Hoofst, J. D'Hooge, G. Van Hoorebeke, I. Hoste, G. Hemeryckx, J. Ide, Fam. Janssens, F. Jonckheere, O. Van de Kerckhove, J. Van Kerschaever, H. Kinders, V. Lefebber, M. Lefevre, R. Leuntjes, A. Leman, H. Leonard, E. Lievens, P. Lighezzolo, K. Lock, W. Vande Maele, R. Mahu, L. Martens, B. Maes, L. Merveillie, B. Misonne, F. Moelans, R. Van Moerkerke, M. van Moerkerke, J. Moonen, L. Noël, M. van Opstaele, J. Pauwels, J. Petit, R. Pletinck, G. Prang, G. De Prins, W. De Prins, J. Putzeys-Dupont, G. Rappé, J. Renneson, A. Riemis, J. Sas, L. Schoonbaert, D. Sierens, T. Sierens, R. Sellier, W. Slosse, G. Smeets, A. Soete, W. Sonck, S. Smets, R. De Spiegelare, R. Spronck, S. Spruytte, E. Stassart, D. Stroobants, F. Sueur, E. Taelman, J. Tollet, W. Troukens, D. De Troyer, A. De Turck, A. Vanesche, Bart Vanholder, Bert Vanholder, G. Verjans, F. Verloove, E. Vermandel, H. Vermersch, J. Vervaeke, H. De Vreese, F. Warnotte, A. Wieland, L. Wielant, G. Wieme, G. Wilminck, R. Windey, C. Wintein, W. Wouters, R. Wouters, S. Wuyts.

Klimatologisch overzicht van 1992

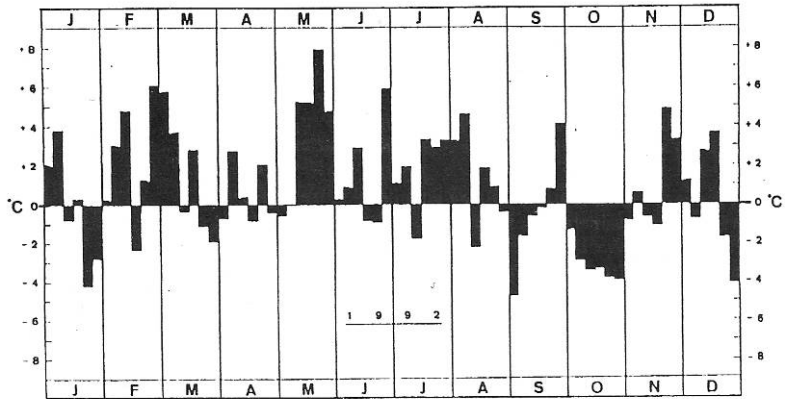
Bij het nader bekijken van onderstaande grafieken kan men een aantal punten naar voren brengen die tijdens het trekvlinderjaar 1992 een belangrijke rol hebben gespeeld:

1. De winter 1991-1992 was vrij zacht. Gedurende geen enkele periode trad er strenge nachtvorst op. De koudste temperatuur gemeten te Ukkel bedroeg slechts $-6,2^{\circ}\text{C}$. Einde februari en begin maart werd het daarenboven zeer zacht voor de tijd van het jaar. Dit alles heeft als gevolg gehad dat overwintering van sommige trekvlinders mogelijk werd, zoals de atalanta bijvoorbeeld.
2. De maand mei werd gekenmerkt door zeer abnormaal hoge waarden van de temperaturen en dit tijdens de laatste twee dekades. In het begin van deze periode hadden de luchtmassa's een tropisch karakter, nadien kwamen we terecht in droge en warme continentale luchtstromingen. Ideaal migratieweer!
3. De zomer was vrij normaal wat de temperaturen betrof. De neerslag in augustus daarentegen was buitengewoon overvloedig en werd veroorzaakt door onstabiele tropische luchtstromingen die tal van onweders met zich meebrachten. Dit zette trouwens ook een (voorlopig?) punt achter een droogteperiode van drie jaar! Gunstig weer voor migratie, maar ongunstig voor de ontwikkeling van sommige rupsesoorten, die niet goed bestand zijn tegen te vochtige periodes en bijgevolg een slechts kleine hier geboren generatie zullen voortbrengen. Dit is hoogstwaarschijnlijk het geval bij de kolibrievlinder.
4. De eerste twee herfstmaanden waren meestal te koud. Alleen einde september (van de 26ste tot de 28ste) was het weer warm met tropische luchtstromingen. Nachtvorst trad zeer vroeg op: reeds op 14 oktober. Te gevoelige trekvlinders, zoals de distelvlinder, verdwenen dan ook onmiddellijk.

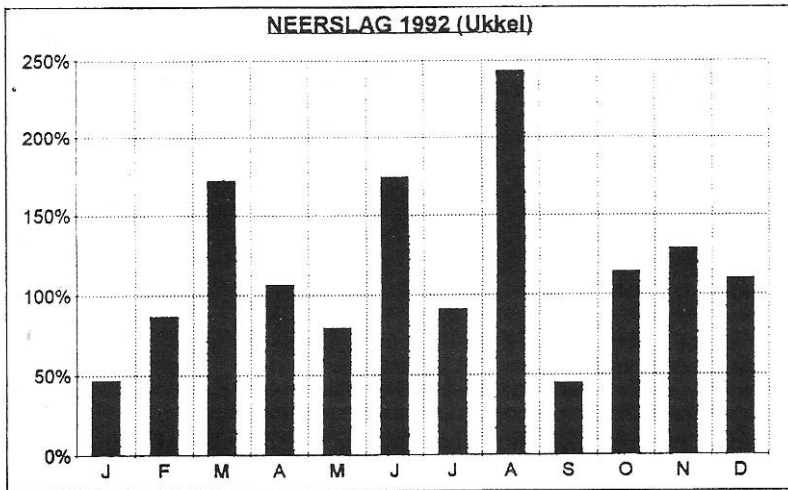
Trekvlinders

1. *Colias hyale* LINNAEUS

Eindelijk een redelijk migratiejaar voor de Gele Luzernevlinder. Hoewel de verwarring met *Colias alfacariensis* levensgroot aanwezig blijft, melden de meeste waarnemers dat ze hier terdege rekening mee hebben gehouden. Op 6 mei zag S. Smets te Aalter (prov. W.Vl.) een exemplaar langs de wegberm-

Figuur 1: Afwijking van de gemiddelde maximale temperaturen per pentade te Ukkel in 1992 t.o.v. het normale. Normale afwijking = 0°C.

Figuur 2: Neerslag per maand in 1992. Normale hoeveelheid = 100%

bosrand. Van de tweede generatie begon een reeks meldingen op 23 juli. L. Dufraing zag dan twee stuks te Weelde Statie (prov. Antw.). Op 26 juli werden 20 stuks geteld te Resteigne (prov. Lux.). A. Keymeulen sluit verwarring met *alfacariensis* volledig uit. Gedurende de hele maand augustus werd de soort hier en daar gesignaleerd. Na 3 september volgde nog een melding. De laatste Gele Luzernevlinder werd gezien te Vierves sur Viroin (prov. Namen) door T. Dewitte op 16 september.

Vindplaatsen: W.VI.: Aalter, Knesselare; Lux.: Ethe, Resteigne, Latour, Harnoncourt, Lagland; Namen: Vierves sur Viroin; Antw.: Weelde-Statie, Zwijndrecht.

Maandtotalen: mei 1, juni 0, juli 24, augustus 27, september 2.

Jaartotaal: 54.

2. *Colias crocea* FOURCROY

Slechts twee meldingen van de Oranje Luzernevlinder. Op 17 juli werd een mannetje gezien te Lambermont (prov. Luik) door F. Bivert. Bijna een maand later vond L. Dufraing een exemplaar te Kallo (prov. Antw.), op 16 augustus.

3. *Vanessa atalanta* LINNAEUS

Op 3 februari zag C. De Caluwé te Brussel (Zuidstation) bij zacht, zonnig weer de eerste Atalanta. Eind van deze maand werd de vlinder ook gezien te Hasselt (prov. Limburg) (J. Putzeys) en Zele (prov. W. Vl.) (F. Famaey). Verspreid over de maand maart werd de soort uit vijf verschillende plaatsen gemeld. Op 8 april verschenen de eerste migranten. De soort werd vanaf die dag regelmatig op vele plaatsen gezien. Op 13 mei begon de bekende ononderbroken reeks meldingen waar pas op 30 oktober een eind aan zou komen.

De dagtotalen schommelden in de maanden mei en juni veelal tussen 10-20 stuks. Pas begin juli werden de aantallen hoger. Op 7 juli kwam het dagtotaal voor het eerst boven de 100. Vanaf half juli stegen de dagtotalen nog meer. Topdag van de eerste golf was 19 juli met 410 stuks. De tweede week van augustus daalden de aantallen fors. Zo leverde 13 augustus slechts 5 meldingen. Na de hoge aantallen in juli bleef augustus ver achter. Pas op 5 september trokken de aantallen weer fors aan. Zo meldden 62 medewerkers in totaal 274 stuks op 6 september. Hoogste dagtotalen die maand waren op 26 en 27 september resp. 443 en 393 stuks. Zelfs op 2 oktober werden nog 169 exemplaren gemeld. Hiervan waren er 90 geteld tijdens vogeltrektellingen te Beerse (L. Dufraing). Hij noteerde dit jaar opvallend veel trekkende atalanta's tijdens de jaarlijkse vogeltrektellingen.

Na 3 oktober namen de aantallen fors af en vanaf midden oktober kwamen de dagtotalen niet meer boven de 10 stuks uit. De laatste Atalanta werd gezien op rottend fruit te Deerlijk (prov. W. Vl.) (W. Vandemaele) op 28 november. Op 5 december werd nog een afgevlogen exemplaar waargenomen tussen brandhout in dia-pauze (G. Glabeke).

Maandtotalen: februari 5, maart 7, april 24, mei 209, juni 367, juli 4735, augustus 1651, september 4318, oktober 515, november 6, december 1.

Jaartotaal: 11.837.

4. *Vanessa cardui* LINNAEUS

Reeds op 18 april werd te Sint-Denijs (prov. W. Vl.) (G. Glabeke en A. Soete) de eerste Distelvlinder opgemerkt. Verder leverden 19 april (1x), 21 april (2x) en 3 mei (1x) zeer vroege meldingen. Op 13 mei werd de soort reeds door drie verschillende medewerkers gezien. Hier startte ook de praktisch ononderbroken reeks meldingen waaraan op 12 oktober een einde kwam.

In mei bleven de dagtotalen onder de tien stuks. Vanaf de tweede week van juni gingen ze redelijk omhoog. Toch werd de soort nergens in grote aantallen geteld. Zo leverde b.v. 14 juni 54 exemplaren op, maar wel bijeen gesprokkeld door 26 verschillende medewerkers. Gemiddeld waren er slechts een 20 meldingen per dag. Grote aantallen op een plaats werden alleen gemeld door B. Vanholder. Hij zag te Wenduine ongeveer 100 stuks op buddleia en in de duinen op Jacobskruiskruid. Het was de meest geziene dagvlinder samen met zeer veel lieveheersbeestjes en sluipwespjes die dag daar. Pas na 22 juli kwamen de gemiddelde dagtotalen boven de 50 stuks uit. Topdag was 5 augustus met 151 distelvlinders. Daarna begonnen de aantallen weer langzaam terug te lopen. Vanaf 24 augustus werden er dagelijks 10-30 stuks gemeld. Na 18 september zakten de dagtotalen weer onder de 10. De laatste Distelvlinder werd gezien te Hulst op 12 oktober op afrikaan (E. Taelman). Maandtotalen: april 4, mei 37, juni 580, juli 981, augustus 1460, september 451, oktober 22. Jaartotaal: 3.535.

5. *Agrius convolvuli* LINNAEUS

Een uitgekweekte rups van het goede migratiejaar 1991 verpopte op 9 juni. De ontpopping was op 28 juni (G. Glabeke). Het eerste exemplaar van 1992 werd gezien op 11 juni te Noirefontaine (prov. Lux.) (Virlet). Op 27 juni werd een tweede exemplaar gezien te Leglise (A. Keymeulen). De eerste helft van juli drie rupsen en drie vlinders. De eerste 9 dagen van augustus werden 19 rupsen en slechts 1 imago gemeld. Bijna alle rupsemeldingen kwamen van B. Vanholder. Op 11 augustus begon een praktisch ononderbroken reeks waarnemingen waaraan op 4 oktober een einde kwam. Gemiddeld werden in de tweede helft van augustus 5-10 meldingen per dag gedaan. De top lag duidelijk in de eerste helft van september met 155 meldingen. Topdag was 12 september met 19 stuks door 11 verschillende medewerkers. Vanaf 16 september lagen de dagtotalen tussen 1-5 stuks. Op 4 oktober werd door S. Spruytte nog een pop gevonden in een aardappelveld te Nieuwkerke.

Vindplaatsen: **O.Vl.:** Zele, Hamme, Waasmunster, Temse, Haaltert, Borsbeke, Ursel, Ressegem, Zomergem, Kruibeke; **Z.Vl.:** Hulst, Axel, Perkpolder, Breskens, Terneuzen, IJzendijke, Nieuwvliet; **W.Vl.:** Westouter, Wevelgem, Gullegem, Deerlijk, Nieuwkerke-Heuvelland, Oedelem, Wenduine, Sint-Denijs, Gijsselbrechtegem; **Brab.:** Anderlecht; **Limb.:** Bilzen, Maaseik; **Luik:** Lixche, Bernean, Stockay, Visé, Bassenge; **Antw.:** Westmalle, Brecht, Brasschaat, Poppel, Heist-op-den-Berg, Zwijndrecht, Merksplas, Beerse, Deurne, Ekeren, Antwerpen-Kiel; **Namen:** Heure, Petigny, Pesche, Couvin, Presgaux, Namen, Franc-Waret; **Lux.:** Orchimont. Marbehan, Ste Marie/S., Rossiquel, Léglise, Heinsch, Lagland, Harnoncourt, Noirefontaine; **Hen.:** Brugelette, Perennes-lez-Antoing.

Maandtotalen: juni 3, juli 3 rupsen en 3 imago's, augustus 21 rupsen en 109 imago's, september 191, oktober 1 pop en 6 imago's.

Jaartotaal: 24 rupsen, 1 pop en 312 imago's.

6. *Acherontia atropos* LINNAEUS

Op 21 juli werd te Hoogstraten de eerste rups gevonden (L. Dufraing). Een dag later werden te Baarle-Hertog twee rupsen gezien. Deze werden uitgekweekt en leverden op 25 juli en 1 augustus de poppen en op 4 en 12 september de imago's, beide mannetjes. Het eerste imago werd overdag rustend tussen de struiken opgemerkt door A. Vanesche te Opveld-Bierbeek op 23 juli. Op een aardappelplant werd te Okegem een rups gezien op 25 juli (G. Hemeryckx). Te Mol werd op 11 augustus een pop aangetroffen. Op 20 augustus leverde deze het imago. Ook op 3 september werd een pop gevonden. Deze werd aangetroffen in een veld met gewone bintjes. De mening dat de soort voornamelijk onbespoten aardappelveldjes uitzoekt, wordt hier weersproken. Het veldje werd driemaal bespoten met resp. cuprex 50% (tegen schimmelziekten) en tricarbonix special (tegen planteziekten zoals meeldauw, schurft, vlekkenziekte) (H. van Besauw). Verspreid over de maand september werden nog 8 imago's gemeld. De laatste meldingen van dit jaar waren 3 poppen te Heinstert (prov. Lux.) op aardappel (F. Bivert) op 3 oktober en 2 imago's op 17 oktober te Mortroux (G. Verjans). Van een aantal meldingen zijn slechts vage gegevens bekend.

Vindplaatsen: W.Vl.: Westouter, Oostende; O.Vl.: Okegem; Z.Vl.: Westdorpe, Axel, Hulst, Eede, Vogelwaard; Brab.: Hever, Opveld-Bierbeek; Antw.: Hombeek, Hoogstraten, Baarle-Hertog, Mol; Luik: La Reid, Luik, Flemalle, Mortroux; Lux.: Heinstert.

Maandtotalen: juli 4 rupsen en 4 imago's, augustus 1 rups en 1 pop en 1 imago, september 1 pop en 8 imago's, oktober 3 rupsen.

Jaartotaal: 5 rupsen en 5 poppen en 15 imago's.

7. *Macroglossum stellatarum* LINNAEUS

Een aantal Kolibriepestijlstaarten kon blijkbaar de zachte winter overleven. Reeds op 4 januari zat een vlinder bewegingsloos op een poort te Eeklo (Het Leen) (prov. O.Vl.) (F. Van de Bossche). Van 27 februari tot en met 9 maart werden niet minder dan vijf exemplaren gemeld uit evenzoveel plaatsen in vier verschillende provincies. Tussen 7 en 21 april vonden nog vijf waarnemingen plaats. Deze kwamen alle uit de provincie Luik. Vanaf 23 mei startte een reeks meldingen, zonder hoogtepunten en zonder lange perioden zonder waarneming. Bijna nergens werden er meer dan één op een dag gezien. Enige uitzondering was de melding van vier stuks te Zedelgem in een tuin met kamperfoelie op 23 augustus (W. Vandenbrande). Vele meldingen kwamen uit Sint-Denijs waar de soort tussen 3 juni en 28 september maar liefst 41x in een tuin werd waargenomen op evenzoveel verschillende dagen (G. Glabeke). Het laatste exemplaar werd gezien te Petit-Rechain (prov. Luik) op 15 oktober (R. Spronck).

Vindplaatsen: O.Vl.: Hamme, Wetteren, Ursel, Aalter, Veurne, Eeklo; W.Vl.: Loker, Westouter, Danouter, Zedelgem, Zele, Deerlijk, Kuurne, Nieuwkerke, Sint-Denijs, Oostduinkerke; Z.Vl.: Hulst, Zaamslag-Veer, Kloosterzande; Brab.: Anderlecht; Namen: Vaucelles, Ciergnies; Luik: Lanaye, Visé, Stockay, Goe, Ensival, Petit-Rechain, Bassenge, Spa, Mortroux; Lux.: Marbehan, Rochecourt; Limb.: Maaseik.

Maandtotalen: januari 1, februari 2, maart 3, april 5, mei 4, juni 12, juli 23, augustus 14, september 22, oktober 5.

Jaartotaal: 88.

8. *Agrotis ipsilon* HUFNAGEL

Het derde opeenvolgende zwakke jaar voor de Ipsilon-uil. Op 21 mei werd de eerste vlinder gevangen te Lanaye (prov. Luik) (E. Stassart). Tot 7 juni werden nog vijf stuks gesignaleerd. De soort werd daarna pas op 1 augustus opnieuw gezien. In de maanden augustus en september werden verspreid samen 14 stuks gemeld. Vele exemplaren werden met stroop gelokt. Na 25 september volgden nog drie meldingen: een op 9 oktober te Hulst, een op 11 oktober te Heinsch (Valenne) en de laatste op 7 november te Maaseik (B. Vanholder).

Vindplaatsen: **Luik:** Lanaye (Sint-Pietersberg), Jalhay, Mortroux; **Z.Vl.:** Hulst; **Limb.:** Bokrijk, Maasmechelen, Eisden, Maaseik; **Antw.:** Zwijndrecht, Beerse, Merksplas; **W.Vl.:** Ruiselede; **Namen:** Belvaux; **Lux.:** Lagland, Heinsch.

Maandtotalen: mei 2, juni 4, juli 0, augustus 8, september 9, oktober 4, november 1.

Jaartotaal: 28.

9. *Peridroma saucia* HÜBNER

Twee waarnemingen van deze forse uil. Op 16 augustus werd een vlinder aangetroffen te Maasmechelen (prov. Limb.) (G. Smeets). Te Beerse (prov. Antw.) kwam op 11 september een twee exemplaar op smeer (L. Dufraing).

10. *Mythimna vitellina* HÜBNER

Grote verrassing van dit jaar is ongetwijfeld de melding door vier verschillende medewerkers van deze uiterst zeldzame trekker. Op 14 september ving B. Vanholder een mannetje te Haaltert (prov. O.Vl.) in de lichtval. Een dag later kwam een exemplaar op licht te Biron (prov. Lux.) (T. Sierens). 21 september was het weer raak, nu te Beerse (prov. Antw.) in de val van L. Dufraing. Op 30 september nam M. Van Opstaele een exemplaar te Sint-Margriete (prov. O.Vl.) bij zwaar bewolkt weer en een zuidwesterwind. De zeldzaamheid van de soort kan misschien het best aangetoond worden met de melding van slechts 7 vindplaatsen in de catalogus door Hackray & Sarlet. In 1987 meldde G. De Prins een achtste vindplaats (Schilder, 21 september). In Nederland stamt de laatste melding uit 1981.

11. *Spodoptera exigua* HÜBNER

Op 7 juli werd een exemplaar van deze onregelmatige immigrant aangetroffen op licht te Ruiselede (prov. W.Vl.) (A. Leman).

12. *Heliothis armigera* HÜBNER

Een pop van deze uiterst zeldzame trekvlinder werd gevonden in de maand juli in een serre te Hamme Sint-Anna (prov. O.Vl.). Op 1 augustus vond de

ontpopping plaats (R. Pletinck). Te Deerlijk (prov. W.VI.) werd een tweede uiltje opgemerkt op 2 oktober om 18.40 uur (W. Vandemaele). Ook bij deze soort betreft het de eerste meldingen sinds 1987.

13. *Heliothis peltigera* DENIS & SCHIFFERMÜLLER

Ook dit jaar weer twee meldingen van dit uiltje. Fouragerend op buddleia werd op 15 juli om 23.00 uur een zeer vers exemplaar waargenomen te Lixhe (Visé) (prov. Luik) (E. Stassart). B. Vanholder ving een tweede exemplaar op menglicht op 26 juli om 24.00 uur te Wenduine (prov. W.VI.).

14. *Autographa gamma* LINNAEUS

Dat het jaartotaal amper een vijfde deel van 1991 zou worden, was niet aan de maanden mei en juni te merken. Op 8 mei werd de eerste gamma gezien te Brecht (prov. Antw.) (H. Van Besauw). Het is ook onmiddellijk het begin van de bekende praktisch ononderbroken reeks meldingen waar medio oktober pas een einde aan zou komen. Het aantal meldingen steeg gestaag, maar stagneerde in de eerste helft van juli. Pas op 18 juli steeg het dagtotaal voor de eerste maal boven de 100. De tweede helft van juli bleven de dagtotalen schommelen tussen 100 en 200 stuks. Dan trad weer een sterke daling in. Gemiddeld werden de eerste helft van augustus slechts 60 meldingen per dag verricht. Bijna nergens werden grotere aantallen opgemerkt. Medio augustus begonnen de dagtotalen weer licht op te lopen en pas de tweede week van september werden de dagtotalen redelijk. Topdag was 10 september met 510 gamma's. Vanaf 5 oktober kwamen de dagtotalen niet meer boven de tien per dag uit. Op 20 oktober eindigde de reeks aaneengesloten waarnemingen. Er volgden dan nog 7 waarnemingen, de laatste op 12 november te Franc-Waret (prov. Namen) (A. Artoisenet).

Maandtotalen: mei 41, juni 136, juli 2734, augustus 2629, september 5677, oktober 392, november 4.

Jaartotaal: 11.613.

15. *Loxostege sticticalis* LINNAEUS

Op 29 juni voegde M. Gillard een zeer fraai exemplaar toe aan zijn collectie. Het is het eerste exemplaar uit Presgoux (prov. Namen).

16. *Udea ferrugalis* HÜBNER

Deze Pyralidae werd in 1991 door geen enkele medewerker gemeld. Dit jaar werd het vlindertje alleen gezien te Wenduine (prov. W.VI.). Op 19 september werd een sterk afgevlogen exemplaar gezien op straatverlichting. Op 20 september werd een tweede overdag in een tuin opgemerkt (beide A. De Turck).

17. *Nomophila noctuella* DENIS & SCHIFFERMÜLLER

Na in 1991 volledig afwezig geweest te zijn, werd deze Pyralidae nu

tweemaal gesignaleerd. W. Troukens zag de soort op 21 september te Dilbeek en op 2 oktober te Anderlecht (beide prov. Brabant).

Dwaalgasten

A. *Iphiclides podalirius* LINNAEUS

De Koningspage werd ten noorden van de lijn Samber-Maas aangetroffen op 24 juli te Hulst (E. Taelman en G. Prang). Beide medewerkers konden vol verbazing het dier ruim 20 minuten bewonderen. Het is de eerste Zeeuws-Vlaamse melding van deze soort. Ten zuiden van de lijn Samber-Maas is de Koningspage inheems en werd door een tiental medewerkers als zodanig ook gemeld.

B. *Pieris brassicae* LINNAEUS

Een zwerm van meer dan 200 Grote Koolwitjes vloog als het ware voor een onweersbui uit te Koksijde-Bad (W.Vl.) op 27 juli (W. Slosse).

C. *Nymphalis antiopa* LINNAEUS

De Rouwmantel werd na een jaar ongemeld gebleven te zijn dit jaar hier en daar waargenomen. Drie overwinteraars werden gesignaleerd op resp. 11 april te Treignes (prov. Namen) (T. Dewitte), 5 mei te Habay-la-Neuve (prov. Lux.) (J. Renneson) en op 30 mei te Couvin (prov. Namen) (B. Vanholder). Op 30 juli werd het vierde en laatste exemplaar gezien te Vaucelles (prov. Namen) (T. Dewitte).

D. *Issoria lathonia* LINNAEUS

Ten noorden van de lijn Samber-Maas werd de Kleine Parelmoervlinder gezien op 21 april te Ressegem (prov. O.Vl.) (D. De Troyer). Een vrouwtje werd op 20 juli opgemerkt op buddleia op 20 juli te Sint-Jans-Molenbeek (prov. Brabant) (W. Troukens).

E. *Argynnis paphia* LINNAEUS

De Keizersmantel werd voor het eerst gezien te Knesselare (prov. W.Vl.). In het Drongengoedbos zag medewerker E. Van Aelst een exemplaar op 7 september. Uiteraard waren er vele meldingen van deze soort ten zuiden van de lijn Samber-Maas.

F. *Rheumaptera cervinalis* SCOPOLI

De eerste generatie vloog van 8 april tot en met 14 mei met in totaal 15 meldingen. In juni werden 2 rupsen gemeld. De tweede generatie werd alleen opgemerkt door W. Troukens en M. Van Opstaele. Op 23 juli kwamen vier exemplaren op menglicht, 1 exemplaar op 29 juli te Wingene.

Vindplaatsen: Antw.: Beerse, Antwerpen-Kiel, Schoten; Brab.: Dilbeek; Luik: Lanaye, Visé; W.Vl.: Sint-Kruis-Brugge, Wingene.

G. *Stegania trimaculata* VILLERS

Van de eerste generatie ving A. De Turck een mannetje op 27 mei te Sint-Jans-Molenbeek (prov. Brabant). De tweede generatie leverde twee mannetjes, één op 31 juli te Sint-Jans-Molenbeek en één op 17 augustus overdag op een gevel te Anderlecht (beide W. Troukens). Alle exemplaren behoorden tot f. *cognataria*.

H. *Hemaris fuciformis* LINNAEUS

De Glasvleugelpijlstaart werd reeds op 9 mei tweemaal gezien te Presgaux (prov. Namen) (M. Gillard) op geranium. De soort werd verder gezien op 28 mei (1x), 31 mei (4x), 9 juni (1x) en 16 juni (1x). Op 9 en 16 juli werden te Couvin nog resp. 4 en 2 rupsen gevonden (B. Vanholder).

Vindplaatsen: Namen: Presgaux, Couvin, Roly; Luik: Gileppe-Borchène.

I. *Proserpinus proserpina* PALLAS

Meer dan 20 verse exemplaren werden gemeld door S. Dupont te Cerfontaine (prov. Namen) op 8 juni. G. Demoulin vond te Rivière op 16 juli en 3 augustus telkens een rups. Op dezelfde plek heeft hij ook in 1986 en 1987 reeds rupsen van deze soort gezien.

J. *Hyles euphorbiae* LINNAEUS

Dit jaar werd de Wolfsmelkpijlstaart gezien te Couvin (prov. Namen) op 9 augustus (N. Briquet).

K. *Hyles gallii* ROTTEMBURG

Op 22 juni werd een Walstropijlstaart gezien te Zwijndrecht door J. D'Hooge (med. B. Maes). Op 26 juni te Sart (J. Capelle) en 28 juni te Jalhay (D. Dumont) werd telkens ook een imago gemeld. R. Sellier nam ruim 200 rupsen waar te Francorchamps op 10 augustus. Verspreid over de rest van deze maand werden nog 28 rupsen gemeld. Op 7 en 8 september werden twee imago's gemeld uit Heinstert (prov. Luik) (Valenne).

Vindplaatsen: Luik: Sart, Jalhay, Flemalle, Ramioul, Francorchamps, Hockay; Lux.: Heinstert (Anlier); Antw.: Zwijndrecht.

Maandtotalen: juni 7, juli 1, augustus 228 rupsen, september 1.

Jaartotaal: 228 rupsen en 9 imago's.

L. *Mythimna l-album* LINNAEUS

Slechts drie meldingen van dit uiltje. Op 18 juni kwam een exemplaar op licht te Ruiselede (prov. W.Vl.) (A. Leman). Van de tweede generatie kwam een exemplaar op smeer te Eisden (prov. Limburg) (B. Vanholder) en een mannetje te Zwijndrecht (prov. Antw.) (B. Maes) op resp. 6 en 11 september.

M. *Actinotia hyperici* DENIS & SCHIFFERMÜLLER

Deze uil zet steeds vastere voet op Belgische bodem. De enclave waarin de soort voorkomt, lijkt zich uit te breiden. Voor het eerst nu ook meldingen van de eerste generatie. Op 28 mei vond W. Troukens een exemplaar op een huisgevel te Anderlecht, 's morgens op 10.00 uur bij een temperatuur van 27°C. Op 10 en 13 juni werd de soort gemeld uit Sint-Jans-Molenbeek (prov. Brabant) (A. De Turck). Op 30 en 31 juli werd de soort op een verlaten spoorwegterrein in resp. 6 en 7 exemplaren aangetroffen te Sint-Jans-Molenbeek. Ook 2 en 29 augustus leverden een uil op (alle W. Troukens). De laatste *hyperici*'s werden op 7 en 16 september gemeld, de laatste te Marbehan (Renneson).

Vindplaatsen: **Brab.:** Anderlecht, Sint-Jans-Molenbeek, Marbehan.

Maandtotalen: mei 1, juni 2, juli 13, augustus 1, september 2.

Jaartotaal: 19.

N. *Macdunnoughia confusa* STEPHENS

Het herstel van deze uil gaat iets minder snel dan verwacht, maar er is geen sprake van terugval. Op 3 maart werd door T. Garvoet een rups die op buddleia zat binnenskamers genomen. Het diertje verpopte op 12 maart en leverde op 21 maart de vlinder. Het eerste imago werd gesignaleerd op de Sint-Pietersberg (prov. Luik) op 6 mei (E. Stassart). Deze waarnemer meldde ook op 24 mei, 1-8 en 10 juni telkens een exemplaar. In juli werd de soort verspreid door de hele maand waargenomen. Tussen 3 en 18 augustus werd geen *confusa* gezien, maar vanaf 19 augustus is het bijna iedere dag wel ergens raak. Hoogste dagtotaal is op 6 september met 13 stuks. Het abrupte einde is op 28 september met een melding te Ham sur Sambre (prov. Henegouwen) (N. Lorge).

Vindplaatsen: **O.Vl.:** Sint-Anna, Hamme, Haaltert, Ursel; **Brab.:** Anderlecht; **Lim.:** Maaseik, Vroenhoven; **Antw.:** Turnhout, Poppel, Zwijndrecht, Geel, Merksplas, Antwerpen-Kiel, Blaasveld, Schoten; **Luik:** Sint-Pietersberg, Lixhe (Visé); **W.Vl.:** Deerlijk, Sint-Denijs; **Hen.:** Ham sur Sambre; **Namen:** Franc-Waret (Fernelmont).

Maandtotalen: maart 1 rups, mei 2, juni 3, juli 21, augustus 44, september 78.

Jaartotaal: 149.

O. *Chrysodeixis chalcites* ESPER

Reeds op 1 juni werd een uiltje fouragerend op *Delphinium* waargenomen te Haaltert (prov. O.Vl.) (B. Vanholder). De eerstvolgende werd pas op 18 juli gezien te Poppel. B. Maes meldde de soort zoals gebruikelijk van 24 juli tot einde september en omschreef het aantal als «veel». Door andere medewerkers werd de soort nog 31 maal gemeld. De laatste melding kwam uit Antwerpen-Kiel op 30 september op buddleia (T. Garvoet).

Vindplaatsen: **Antw.:** Zwijndrecht, Poppel, Beerse, Merksplas, Schoten, Baarle-Hertog, Loenhout, Merksem, Antwerpen-Kiel; **W.Vl.:** Ruiselede; **Brab.:** Anderlecht; **O.Vl.:** Haaltert, Zomergem; **Z.Vl.:** Hulst.

P. *Catocala fraxini* LINNAEUS

Op 24 september kwam een vrouwtje van het Blauwe Weeskind naar de lamp te Marbehan (prov. Lux.) (J. Renneson). Zeer apart stond een zeer vroege melding van deze soort uit Edegem (prov. Antw.) (J. Ide). Het exemplaar werd binnenshuis gevonden op 30 juni. Het betreft ongetwijfeld een gekweekt exemplaar.

Q. *Plutella xylostella* LINNAEUS

Op 6 juni vloog het eerste Koolmotje in de lichtval te Hulst en werd het diertje overdag opgemerkt door A. De Turck te Wenduine (prov. W.Vl.). Met tussenpauzes van enkele dagen tot een week werd de soort gedurende de maanden juni, juli en augustus gesignaleerd. Nooit meer dan 3 exemplaren per dag en/of waarnemer. Na 29 augustus werd nog slechts één Koolmotje gevangen in de lichtval te Haaltert (prov. O.Vl.) (B. Vanholder) op 22 oktober.

Vindplaatsen: **Brab.:** Anderlecht, Dilbeek, Sint-Jans-Molenbeek; **O.Vl.:** Haaltert; **Namen:** Presgaux; **Antw.:** Zwijndrecht, Antwerpen; **W.Vl.:** Ruiselede, Wenduine; **Z.Vl.:** Hulst.

Maandtotalen: juni 12, juli 16, augustus 8, september 0, oktober 1.

Jaartotaal: 37.

R. *Lozotaeniodes formosana* GEYER

Een goed jaar voor deze bladroller. Tussen 13 juni en 31 juli werd de soort door drie medewerkers in redelijke aantallen opgemerkt. Het eerste vlindertje werd gezien te Ruiseledé (prov. W.Vl.) (A. Leman). Vanaf deze dag werd de soort met korte tussenpauzes gemeld, op 27 juli zelfs 10 exemplaren tijdens een nachtvangst te Wenduine (B. Vanholder en A. De Turck). Boven genoemde medewerkers meldden de soort ook verspreid over de maand juli. Op 31 juli kwamen de laatste drie exemplaren op menglicht te Wenduine.

Vindplaatsen: **O.Vl.:** Haaltert; **W.Vl.:** Wenduine, Ruiselede.

Maandtotalen: juni 21, juli 20.

Jaartotaal: 41.

Tot slot

Een dankwoord aan:

-de heer Marcel Gillard voor zijn coördinatiewerk t.a.v. de franstalige medewerkers. Hij vertaalde de nieuwsbrieven, het jaarverslag en verzorgde zowel de in- als uitgaande franstalige post.

-alle medewerkers van het BTO voor hun nauwkeurig noteren en doorsturen van hun gegevens. Een speciale dank aan al diegenen die zeer nauwkeurig van dag tot dag hun waarnemingen instuurden.

-het KMI te Brussel voor het verstrekken van de weerkundige gegevens.

-de Eliassen-Uytenboogaertstichting voor het verstrekken van subsidie.

-het voltallige sectie-bestuur van het BTO voor hun inbreng en discussie.

-de heer Bernard Misonne voor het schrijven van summary en résumé en de

tabellen t.a.v. temperatuur en neerslag.

Een oproep aan alle vlinderliefhebbers om zich aan te melden als medewerker. U ontvangt dan de benodigde formulieren en de laatste Nieuwsbrief.

Migrating butterflies and moths in 1992, ninth annual report

1. The migrants

1. *Colias hyale*: one butterfly in May, from 23 July till 16 September a total number of 53.
2. *Colias crocea*: a male on 17 July in Lambermont (prov. Lux.) and a second one on 16 August in Kallo (prov. of Antwerp).
3. *Vanessa atalanta*: 12 overwintering specimens in February and March. Regularly present from 8 April. First top during the second part of June. Severe decrease in August. Second top in September. Last ones on 28 November and 5 December. Total: 11.837.
4. *Vanessa cardui*: 4 Painted-ladies in April. Regularly present from mid May. Top end of July, beginning of August. Last one on 12 October. Total: 3.535.
5. *Agrius convolvuli*: first Convolvulus Hawk-moth on 11 June. Most caterpillars in August. Daily present from 11 August till the beginning of October. Top during the first half of September. Total: 24 caterpillars, one pupa and 348 adults.
6. *Acherontia atropos*: from 21 till 25 July 4 caterpillars and 4 adults. Most moths in September. Three caterpillars on 3 October. Total: 7 caterpillars, 2 pupae and 13 adults.
7. *Macroglossum stellatarum*: one Humming-Bird Hawk-moth in January, two in February, 3 in March, 5 in April. From 13 May till 15 October regularly present without clear tops. Total: 88.
8. *Agrotis ipsilon*: from 21 May till 7 November only 23 Dark Sword-grafts.
9. *Peridroma saucia*: one Pearly Underwing on 16 August and a second one on 11 September.
10. *Mythimna vitellina*: between 14 and 30 September 4 captures. First observation since 1987.
11. *Spodoptera exigua*: one moth on 7 July in the province of West-Vlaanderen.
12. *Heliothis armigera*: one pupa in August and one adult on 2 October.
13. *Heliothis peltigera*: a first one on 15 July and a second one on 26 July.
14. *Autographa gamma*: first Silver Y on 8 May. Immediately present without interruption in small numbers. First little top during the second half of July. Very moderated in August. Second top half September. Last one on 12 November. Only 20% of the observations of last year. Total: 11.613.
15. *Loxostege sticticalis*: one moth on 29 June in the province of Namur.
16. *Udea ferrugalis*: on 19 and 20 September one observation each.
17. *Nomophila noctuella*: one on 21 September and a second one on 2 October. Both in the province of Namur.

2. Vagrants

- A. *Iphiclides podalirius*: one butterfly in Hulst. The first observation in Zeeuws-Vlaanderen.
- B. *Pieris brassicae*: a swarm of more than 200 specimens at Koksijde-Bad before a thunderstorm on 27 July.
- C. *Nymphalis antiopa*: 3 overwintering specimens between 12 April and 13 May. One butterfly on 30 July.
- D. *Issoria lathonia*: 1 butterfly on 21 April in the prov. of Oost-Vlaanderen and a female on 20 July in the prov. of Brabant. Indigenous in the south of Belgium.
- E. *Argynnis paphia*: 1 butterfly on 7 September in Knesselare (prov. West-Vlaanderen). Indigenous in the south of Belgium.
- F. *Rheumaptera cervinalis*: between 8 April and 14 May: 13 moths. Two caterpillars in June. Four moths on 23 July.
- G. *Stegania trimaculata*: 1 male on 27 May, 2 males on 31 July and 17 August, only in Brussels.

H. *Hemaris fuciformis*: between 9 May and 16 June nine Humming-Bird Hawk-moths. In July 6 caterpillars. All of them in the province of Namur and Liège.

I. *Proserpinus proserpina*: 20 Hawk-moths on 8 June in the province of Hainaut.

J. *Hyles euphorbiae*: 1 moth on 9 August in Couvin.

K. *Hyles gallii*: many caterpillars in the province of Liège. Between 22 June and 8 September 7 adults. One of these in the province of Antwerpen.

L. *Mythimna l-album*: 1 on 18 June (prov. West-Vlaanderen), one on 6 September (prov. of Limburg) and the last one on 11 September (prov. of Antwerpen).

M. *Actinotia hyperici*: 18 observations between 28 May and 7 September. All of them near Brussels.

N. *Macdunnoughia confusa*: 1 caterpillar in March, some in May and June. First generation in July. From 19 August till 28 September daily present. Total: 149.

O. *Chrysodeixis chalcites*: indigenous in Zwijndrecht. In other places 32 specimens from mid July till the end of September. Not present in the south of Belgium.

P. *Catocala fraxini*: 1 on 24 September in Marbehan (prov. of Luxemburg).

Q. *Plutella xylostella*: between 6 June and 29 August, 36 moths. A last one on 22 October.

R. *Lozotaeniodes formosanus*: during the months of June and July 41 specimens.

Papillons migrants en 1992, neuvième compte rendu annuel

I. Les migrants

1. *Colias hyale*: un Soufré en mai. 53 observations du 23 juillet au 16 septembre.
2. *Colias crocea*: un mâle le 17 juillet à Lambermont (prov. Lux.) et un Souci le 16 août à Kallo (prov. d'Anvers).
3. *Vanessa atalanta*: 12 hivernants en février et mars. Présent régulièrement à partir du 8 avril. Premier sommet pendant la deuxième partie du mois de juillet. Forte régression en août. Deuxième sommet en septembre. Derniers Vulcains le 28 novembre et le 5 décembre. Total annuel: 11.837.
4. *Vanessa cardui*: 4 Vanesses du chardon en avril. Présent régulièrement à partir de la mi-mai. Maximum fin juillet/début août. Dernière observation le 12 octobre. Total annuel: 3.535.
5. *Agrius convolvuli*: premier Sphinx du liseron le 11 juin. La plupart des chenilles en août. Présent quotidiennement du 11 août au début du mois d'octobre. Le maximum pendant la première moitié du mois de septembre. Total annuel: 24 chenilles, 1 chrysalide et 348 imagos.
6. *Acherontia atropos*: 4 chenilles et 4 imagos du 21 au 25 juillet. La plupart des imagos en septembre. Trois chenilles le 3 octobre. Total annuel: 7 chenilles, 2 chrysalides et 13 imagos.
7. *Macroglossum stellatarum*: un Moro-Sphinx en janvier, 3 en mars, 5 en avril. Présent régulièrement du 13 mai au 15 octobre sans points culminants. Total annuel: 88.
8. *Agrotis ipsilon*: seulement 23 observations entre le 21 mai et le 7 novembre.
9. *Peridroma saucia*: une noctuelle le 16 août et une deuxième le 11 septembre.
10. *Mythimna vitellina*: 4 captures entre le 14 et le 30 septembre. Premières observations depuis 1987.
11. *Spodoptera exigua*: un papillon le 7 juillet en Flandre occidentale.
12. *Heliothis armigera*: une chrysalide en août et un imago le 2 octobre.
13. *Heliothis peltigera*: une noctuelle le 15 et une deuxième le 26 juillet.
14. *Autographa gamma*: premier Gamma le 8 mai. Immédiatement présent quotidiennement, mais en petites quantités. Premier sommet (faible) pendant la deuxième moitié de juillet. Faibles quantités en août. Second sommet à la mi-septembre. Seulement 20% des observations de l'année précédente. Total annuel: 11.613.

15. *Loxostege sticticalis*: un microlépidoptère le 29 juin dans la province de Namur.
 16. *Udea ferrugalis*: un premier le 19 septembre et un deuxième le lendemain.
 17. *Nomophila noctuella*: un premier le 21 septembre et un second le 2 octobre (prov. de Brabant).

2. Migrateurs douteux

- A. *Iphiclides podalirius*: un Flambé à Hulst. La toute première observation en Flandre zélandaise.
 B. *Pieris brassicae*: un essaim de plus de 200 Piérides du Chou à Coxyde, avant un orage (27 juillet).
 C. *Nymphalis antiopa*: 3 hivernants entre le 11 avril et le 30 mai. Un Morio le 30 juillet.
 D. *Issoria lathonia*: un Petit Nacré le 21 avril en Flandre occidentale et une femelle le 20 juillet dans la province du Brabant. Indigène au sud du pays.
 E. *Argynnis paphia*: un Tabac d'Espagne le 7 septembre à Knesselare (Flandre occ.). Indigène dans le sud du pays.
 F. *Rheumaptera cervinalis*: 13 phalènes entre le 8 avril et le 14 mai. Deux chenilles en juin. Quatre papillons le 23 juillet.
 G. *Stegania trimaculata*: un mâle le 27 mai. Deux mâles le 31 juillet et 17 août. Tous à Bruxelles.
 H. *Hemaris fuciformis*: 9 Sphinx gazés entre le 9 mai et le 16 juin. Encore six chenilles en juillet. Tous dans la province de Namur et de Liège.
 I. *Proserpinus proserpina*: 20 Sphinx de l'épilobe le 8 juin dans la province du Hainaut.
 J. *Hyles euphorbiae*: un Sphinx de l'Euphorbe à Couvin le 9 août (prov. de Namur).
 K. *Hyles gallii*: beaucoup de chenilles dans la province de Liège. Sept Sphinx de la Garance entre le 22 juin et le 8 septembre, dont un dans la province d'Anvers.
 L. *Mythimna l-album*: une première observation le 18 juin (prov. Flandre occ.), une deuxième le 6 septembre (prov. Limbourg) et la dernière le 11 septembre (prov. d'Anvers).
 M. *Actinotia hyperici*: 18 observations entre le 28 mai et le 7 septembre. Tous à Bruxelles.
 N. *Macdunnoughia confusa*: une chenille en mars. Quelques uns en mai et juin. Première génération en juillet. Présent quotidiennement du 19 août au 28 septembre. Total annuel: 149.
 O. *Chrysodeixis chalcites*: indigène à Zwijndrecht. Ailleurs 32 exemplaires de la mi-juillet à la fin septembre. Pas présent dans le sud du pays.
 P. *Catocala fraxini*: une Lichenée bleue le 24 septembre à Marbehan (prov. de Lux.).
 Q. *Plutella xylostella*: 36 observations entre le 6 juin et le 29 août. Un seul le 22 octobre.
 R. *Lozotaeniodes formosanus*: pendant les mois de juin et juillet au total 41 exemplaires.